

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

*40 років
створення кафедри
статистики та аналізу*

**ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗРІВНОВАЖЕНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА І СЕЛА**

**Матеріали міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 червня 2011 р.

А.Є. Данкевич

к.е.н., старший науковий співробітник

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" УААН

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ КОНЦЕНТРАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА

Проаналізовано діяльність холдингів у сільському господарстві Житомирської області. Досліджено вплив інтегрованих структур на соціальну сферу регіону та запропоновано шляхи залучення вертикально інтегрованих формувань до розбудови сільських територій.

Постановка проблеми. Соціальна політика посідає визначне місце у структурі економічної стратегії держави. Кошти вкладені в соціальну інфраструктуру забезпечують майбутній економічний ефект від господарської діяльності. При цьому об'єкт соціальної політики – населення країни, є водночас і головною продуктивною силою, і споживачем, розпочинаючи та завершаючи процес суспільного виробництва.

Спад виробництва сільськогосподарської продукції призвів до різкого погіршення соціально - економічних умов життя на селі, стану його соціальної інфраструктури та базових демографічних показників населення (міграції, середньої тривалості життя, народжуваності, смертності і захворюваності). У результаті деградації села виникла гостра необхідність зміцнення його трудового потенціалу та підвищення рівня і якості життя сільського населення.

У ситуації, що склалася зростає актуальність досліджень, спрямованих на обґрунтування шляхів реформування соціальної сфери села та її адаптації до змінених соціальних і економічних умов. Особливо це актуально у зв'язку із приходом у сільську місцевість аграрних холдингів та особливостями їх виробничої діяльності. Важливим завданням в даний період є залучення

вертикально інтегрованих структур до розвитку сільських територій в межах яких вони ведуть виробничу діяльність.

Результати досліджень. Трансформація сільського господарства України до умов ринкової економіки шляхом розвитку інтеграційних структур та формування аграрних об'єднань є перспективою розвитку аграрного виробництва. В той же час реалізація цих заходів зумовлює необхідність вивчення соціально-економічних відносин між аграрними об'єднаннями та місцевою громадою.

При входженні капіталу у сільськогосподарське виробництво важливим аспектом є дослідження конфліктних ситуацій між інвесторами та сільським населенням. Занепад сільських територій набуває масштабів загрозового характеру і може створити соціальний вибух. Однією з причин цього є розрив взаємозв'язку між сільськогосподарськими підприємствами та населенням регіону де ведеться господарська діяльність [3].

Аграрні товаровиробники повинні підтримувати соціальну інфраструктуру, що склалася довкола підприємств та реалізовувати програми, спрямовані на розвиток корпоративної солідарності співробітників, підвищення рівня їх соціальної захищеності, створення умов для усестороннього розвитку працівників. Витрати на соціальну сферу в більшості випадків компенсуються за рахунок підвищення продуктивності праці, пов'язаної з усвідомленням працівниками своєї відповідальності перед колективом, придбанням нових трудових навиків, упевненістю в завтрашньому дні [4].

Характерною тенденцією останніх років є укрупнення сільськогосподарських підприємств, створення інтегрованих формувань, що здійснюють виробництво продукції її часткову чи повну переробку та реалізацію. За рахунок залучення інвестиційних коштів та використання сучасних технологій виробництва нові агроформування займають все більшу нішу в аграрному секторі виробництва.

Інтегровані аграрні формування здійснюють діяльність і на теренах Житомирщини. Аналіз розвитку холдингових структур в сільському

господарстві Житомирської області дозволяє зробити висновок, що понад 42% або 291,6 тис. га орних земель обробляється завдяки залученим інвестиціям. Заробітна плата в господарствах, що входять до складу об'єднань у 2007 р. зросла на 12 %, в 2008 р. – на 36%, в 2009 р. – на 62% порівняно з середньою в галузі і в 2009 р. становила 1202 грн. на одного працюючого. Фінансові надходження до місцевих бюджетів зросли в 2007 р. на 18,4 %, в 2008 р. – на 39,3%, в 2009 р. – на 71,7%.

Займаючи провідні позиції у виробництві продукції аграрні холдинги поступово почали залучатися до розбудови соціальної інфраструктури. Серед соціальних заходів, які реалізували інвестори протягом 2007–2010 років у Житомирській області: надання практичної допомоги сільським радам щодо благоустрою села, виготовлення проектно-кошторисної документації геодезичних робіт (для підведення газопостачання в Любарському та інших районах), відновлення лікарських амбулаторій, ремонт доріг, придбання новорічних подарунків школярам, закупка автобусів для транспортування дітей до шкіл та ін.

Більшість компаній надають адресну допомогу школам, дитячим закладам відносно забезпечення безкоштовними обідами, проведення культурно-масових заходів, пов'язаних з відзначенням урочистих подій. Загалом фінансування соціальної сфери (шкільні їдальні, дитячі садочки, клуби) необхідно проводити за рахунок коштів, що виділяються на спонсорську допомогу.

Окремі компанії встановили ліміти допомоги на соціальні заходи. Так компанія «Астарта–Київ», яка орендує понад 2 тис. га в Житомирській області та понад 150 тис. га земель в Україні виділяє 1% від прибутку на реалізацію соціальних програм. ТОВ СП «Нібулон» реалізує цілеспрямовану соціальну програму. Підприємство серйозну увагу приділяє переоснащенню шкіл. Для медустанов закупаються найсучасніше обладнання, яке дозволяє здійснити лікування багатьох важких захворювань. ЗАТ «Райз» в 2003 році створили кінноспортивну школу. В ТОВ «Агро-Альфа» проводиться фінансування футбольних команд.

Соціальний фактор діяльності холдингових компаній в першу чергу пов'язаний із виконанням зобов'язань згідно договорів оренди землі та майна. В умовах значних затримок із виплатами аграрні холдинги вчасно проводять виплати по взятих зобов'язаннях. Важливим соціальним чинником роботи компаній є дотримання законодавства про працю, пільги співробітникам, своєчасні відрахування до бюджетів усіх рівнів.

Незважаючи на позитивні тенденції розвитку агрохолдингів, результати дослідження показують, що ряд компаній, таких як Landkom International PLC, ТОВ «Українські аграрні інвестиції», ЗАТ «Агро регіон» з різних причин повністю чи частково в перший рік не розпочали виробничу діяльність на орендованих землях. Значна частина інвесторів, створюючи структурні підрозділи на базі сільськогосподарських підприємств області, сплачують податки в бюджети територіальної громади за місцем своєї державної реєстрації, що призводить до скорочення надходжень в місцеві бюджети.

Особливістю діяльності вертикально інтегрованих структур є переважний розвиток рослинницької продукції, що негативно позначається на зайнятості місцевого населення. Відбувається оптимізація штатної чисельності працюючих в результаті чого частина працівників лишається роботи. При цьому не завжди достатня увага приділяється соціальному фактору адаптації працівників, що звільняються, індивідуальному підходу щодо можливого їх працевлаштування на інші посади.

Результати дослідження показують як позитивні так і негативні наслідки концентрації виробництва в аграрних холдингах. Особливо це проявляється на соціальній сфері. Важливим є забезпечення взаємовигідних відносин між товаровиробниками та сільською громадою. Аграрні підприємства повинні працювати на довгострокову перспективу метою якої є отримання позитивних економічних результатів господарської діяльності та розвиток сільських територій.

Висновки. Для збільшення надходження коштів до місцевих бюджетів доцільно внести уточнення до Господарського Кодексу України щодо

територіальної ознаки структурних підрозділів підприємства, а саме – вказати, що структурні підрозділи підприємства мають розміщуватись за місцезнаходженням (у межах однойменної територіальної громади) підприємства – юридичної особи. Це дозволить наповнити доходну частину місцевих бюджетів та реалізовувати соціальні програми.

Доцільно буде заохочувати сільськогосподарські підприємства до якомога ширшої соціальної діяльності, адже блага і послуги соціального характеру, які надають сільськогосподарські підприємства, слід розглядати як довгострокові інвестиції. Важливим є державне заохочення та надання податкових пільг підприємствам, що розвивають сільські території.

Література

1. Балакирев В. Оценка влияния корпоративных социальных программ в России: ситуация, постановка задачи/ В. Балакирев // Организация – 2005. - № 3–4 (20/21) с. 65–77
2. Ковальчук В. Г. Особливості внутрішньокolleктивної взаємодії у сучасних формах господарювання в АПК / Ковальчук В.Г // Економіка АПК. – 2000. – №11. – С.87–90.
3. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс в системі зовнішньоекономічної діяльності України / П.Т. Саблук, А.А. Фесина, В.І. Власов та ін. // – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
4. Наукові основи агропромислового виробництва в Зоні Полісся і Західного регіону України / Редкол.: М.В. Зубець (голова) та ін. – К.: Логос, – 2010. – 944 с.
5. Данкевич А. Є. Роль агрохолдингів у соціальному розвитку села / А. Є. Данкевич // Агросвіт. – 2011. – № 12. – С. 30–35
6. Данкевич А. Є. Удосконалення земельних відносин в аграрній сфері / А. Є. Данкевич // АгроІнКом. – 2007. – № 5–6. – С. 120–122.
7. Данкевич А. Є. Напрями удосконалення орендних земельних відносин у контексті розвитку агрохолдингів / А. Є. Данкевич // Землеустрій і кадастр. – 2011. – № 1. – С. 21–28.
8. Данкевич А. Є. Вплив розмірів землекористувань на рівень виробництва / А. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 29–34.
9. Данкевич А. Є. Ефективність використання виробничих ресурсів в умовах корпоратизації / А. Є. Данкевич // АгроІнКом. – 2011. – № 7–9. – С. 122–125

А.Е. Данкевич

Проанализирована деятельность холдингов в сельском хозяйстве Житомирской области. Исследовано влияние интегрированных структур на социальную сферу региона и предложены пути привлечения вертикально интегрированных формирований к развитию сельских территорий.

Dankevych A.E.

Analyzed the activities of holding companies in agriculture, Zhytomyr region. The effect of integrated structures in the social sphere in the region and suggest ways of engaging the vertically integrated units in the development of rural areas.